

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

בני אור ובני חושך: עיונים היסטוריים במגילות מדבר יהודה -
13066

תאריך עדכון אחרון 29-09-2021

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: שנתי

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): נח חכם

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: noaah@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: ב 12:00--13:00

תאור כללי של הקורס:

הקורס עוסק בממצא הארכאולוגי החשוב והמסעיר ביותר שהתגלה על אדמת ארץ ישראל (ואולי בכלל): מגילות מדבר יהודה. תוך קריאה ועיון מעמיקים במגילו ניחשף לקבוצה שחיברה אותם, לאורח חייה והשקפת עולמה המיוחדים, ליחסיה עם שאר הקבוצות בעם, ולכל ההיבטים ההיסטוריים העולים מטקסטים מרתקים אלה.

מטרות הקורס:

הכרת המגילות שנתגלו במדבר יהודה, סוגיהן, תוכןן ומשמעותם לחקר תולדות ישראל ולתרבות העולמית. הבנת אופיה של הכת המשתקפת מן המגילות. ידיעת ההקשר ההיסטורי של הכת ותקופתה. רכישת יכולת ניתוח של טקסטים מן המגילות, ובעיקר טקסטים המכילים רמיזות היסטוריות לחיי הכת ומאורעותיה. פיתוח מיומנות של קריאה ביקורתית של מחקרים.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

להגדיר ולהעריך את תפיסת עולמה של כת מדבר יהודה. להשוות תפיסת עולם זאת להשקפות העולם האחרות שרווחו בעולם היהודי.
לנתח ולפרש טקסטים קומראניים וטקסטים הקשורים אליהם.
לערוך ניתוח היסטורי של מקורות מתקופת הבית השני הקשורים בקומראן.
להציג בפני עמיתים תיזה מנומקת.
ליצור מחקר היסטורי עצמאי ראשוני בהיקף של רפרט או עבודה סמינריונית.

דרישות נוכחות (%) :
100

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה, סמינר, סיורים

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

- שיעור 1: מבוא: הממצא והכת
- שיעורים 2-3: כללי ההתנהגות של הכת
- שיעורים 4-5: המקדש
- שיעורים 6-7: תפילה
- שיעור 8: סיור בקומראן
- שיעורים 9-10: לוח השנה של כת מדבר יהודה
- שיעור 11: טוב ורע בתפיסת הכת
- שיעור 12: מגילת ההודיות
- שיעורים 13-15: פשרים ותולדות הכת
- שיעורים 16-17: הלכה

שיעור 18: סיור במוזיאון ישראל
 שיעור 19-20: אפוקליפסה, מגילת המלחמה, הציפייה למשיח
 שיעור 21: קומראן ונצרות
 שיעור 22: כתבי הקודש של הכת: האם נכללה מגילת אסתר במקרא של קומראן
 שיעור 23: יחס לגויים
 שיעורים 24-26: רפרטים, השלמות והרחבות, חידושים בחקר המגילות, קריאת טקסטים חדשים
 שיעור 27: האם ולאן נעלמו האיסיים?
 שיעור 28: סיכום

חומר חובה לקריאה:

- סוקניק, אלעזר ליפא, מגילות גנוזות, מתוך גניזה קדומה שנמצאה במדבר יהודה, סקירה ראשונה, ירושלים תש"ח
 סוקניק, אלעזר ליפא, מגילות גנוזות, מתוך גניזה קדומה שנמצאה במדבר יהודה, סקירה שנייה, ירושלים תש"י
 ידן, יגאל, המגילות הגנוזות ממדבר יהודה, ירושלים ותל-אביב תשי"ז
 ברושי, מגן, 'גיליון של מגילות מדבר יהודה וזיהוי בעליהן', על מגילת ספר (ערכה: לאה מזור), עמ' 26-15
 ברושי, מגן, המגילות הגנוזות, קומראן והאיסיים, עמ' 20-11
 אשל חנן, 'תולדות התגליות הארכיאולוגיות בקומראן', בתוך: מבואות ומחקרים, א, עמ' 24-3
 שורץ דניאל, 'כת מדבר יהודה והאיסיים', בתוך: מבואות ומחקרים, ב, עמ' 612-601
 G. Vermes and M. Goodman (eds.), *The Essenes According to the Classical Sources*, Sheffield 1989
 ברושי מגן, 'אורחות חיים בקומראן', בתוך: מבואות ומחקרים, א, עמ' 48-25
 ידן, יגאל. מגילת מלחמת בני אור בבני חושך, ירושלים 1957, עמ' 184-181
 M.O. Wise, '4QFlorilegium and the Temple of Adam', RQ 15 (1991) pp. 103-132
 Hilary Evans Kapfer, 'The Relationship between the Damascus Document and the Community Rule: Attitude toward the Temple as a Test Case', DSD 14 (2007), pp. 152-177
 L.H. Schiffman, 'Community Without Temple: The Qumran Community's Withdrawal from the Jerusalem Temple', Beate Ego, Armin Lange & Peter Pilhofer (eds.), *Gemeinde ohne Tempel (Community without Temple): Zur Substituierung und Transformation des Jerusalemer Tempels und seines Kultus im Alten Testament, antiken Judentum und frühen Christentum (WUNT 118)*, Tübingen Mohr Siebeck 1999, pp. 267-284
 קיסטר מנחם, 'ירושלים והמקדש בקומראן', בתוך: מבואות ומחקרים, ב, עמ' 496-477
 ויינפלד, משה. מאמרים שונים כגון: 'הבקשות לדעת, תשובה וסליחה בתפילת שמונה-עשרה, אופיין של הבקשות מקבילותיהן בקומראן ושורשיהן במקרא' תרביץ מח (תשל"ט), עמ' 186 ואילך.
 טלמון, שמריהו, "מחזור" הברכות של כת מדבר יהודה', תרביץ כט (תש"ך), עמ' 20-1.
 בלה ניצן, 'ליטורגיה בקומראן: תפילות הקבע', בתוך: מבואות ומחקרים, א, עמ' 260-225
 סיווג של התפילות השונות מצוי אצל:
 Chazon, E. 'Prayers from Qumran and their Historical Implications', DSD 1 (1994), pp. 265 ff.
 Falk, Daniel K. *Daily, Sabbath, and Festival Prayers in the Dead Sea Scrolls*. Brill, Leiden, Boston & Köln 1998

- ידין, יגאל. מגילת המקדש, ירושלים תשל"ז, כרך א, עמ' 113-74
 J.C. VanderKam, *Calendars in the Dead Sea Scrolls*, London & New York 1998
 בן-דב יונתן, 'השנה בת 364 יום בקומראן ובספרות החיצונית', בתוך: מבואות ומחקרים, ב, עמ' 476-435
 'Dualism', *Encyclopedia*, vol 1, cols. 215-220
 מנחם קיסטר, 'על הרע ועל הטוב: הבסיס התאולוגי של עדת קומראן', בתוך: מבואות ומחקרים, ב, עמ' 528-497
 איילין שולר, 'מגילת ההודיות', בתוך: מבואות ומחקרים, א, עמ' 274-261
 ניצן בלהה, מגילת פשר חבקוק, ממגילות מדבר יהודה. ירושלים - תל-אביב תשמ"ו.
 בלהה ניצן, 'מגילות הפשרים מקומראן', בתוך: מבואות ומחקרים, א, עמ' 190-169
 Horgan, M.P. *Pesharim, Qumran Interpretations of Biblical Books*. Washington DC 1979
 J.H. Charlesworth, (ed.), *The Dead Sea Scrolls, Hebrew, Aramaic, and Greek Texts with English Translation*, Tübingen & Louisville, vol. 6B: *Pesharim, Other Commentaries, and Related Documents*, 2002
 אשל, חנן. 'תולדותיה של הקבוצה שישבה בקומראן והרמזים ההיסטוריים שבמגילות', קדמוניות ל (תשנ"ח), עמ' 93-86
 אשל חנן, מגילות קומראן והמדינה החשמונאית, ירושלים תשס"ד
 פלוסר דוד. 'פרושים צדוקים ואסיים בפשר נחום', יהדות בית שני - קומראן ואפוקליפטיקה, ירושלים תשס"ב, עמ' 219-184
 קיסטר מנחם, 'לתולדות כת האיסיים: עיונים בחזון החיות, ספר היובלים וברית דמשק', תרביץ נו (תשמ"ז), עמ' 18-1
 VanderKam, James, 'Identity and History of the Community', *Dead Sea Scrolls after Fifty Years*, 1999, vol. 2, pp. 487-533
 בריאן שולץ, 'מגילת מלחמת בני אור בבני חושך: הצד הספרותי', בתוך: מבואות ומחקרים, א, עמ' 340-321
 כנה ורמן, 'אחרית הימים בהגות עדת קומראן', בתוך: מבואות ומחקרים, ב, עמ' 550-529
 קנוהל, ישראל, בעקבות המשיח. ירושלים תש"ס
 ירדני עדה, 'טקסט נבואי על אבן מן המאה הראשונה לפסה"נ: הודעה ראשונה', קתדרה 123 (תשס"ז), עמ' 166-155
 ישראל קנוהל, 'עיונים ב"חזון גבריאל"', תרביץ עו (תשס"ז), עמ' 328-303
 ד' שוורץ, "קומראן וראשית הנצרות", בתוך: מבואות ומחקרים, ב, עמ' 628-613
 כנה ורמן, התיווך ומחירו: מקומם של הכוהנים בהלכה הכוהנית, מגילות ה-ו (תשס"ח), עמ' 108-85
 חנן בירנבוים, מעמדה ההלכתי של ירושלים על פי מגילת מקצת מעשי התורה, חזון החיות וספרות התנאים, מגילות ז, (תשס"ט), עמ' 17-3
 אהרן שמש, המקום אשר בחרתי: ירושלים ומקומות אחרים במגילת המקדש, ירושלים וארץ ישראל, ספר אריה קינדלר, תש"ס עמ' 110-101
 דוד הנשקה, קדושת ירושלים: בין חז"ל להלכה כיתתית, תרביץ סז, תשנ"ח, עמ' 28-5
 דוד הנשקה, קדושת ירושלים במקצת מעשי התורה: עיון חוזר, תרביץ סט תש"ס, עמ' 150-145

המגילות:

א' קמרון, מגילות מדבר יהודה: החיבורים העבריים, א-ג, ירושלים תש"ע-ע"ה

Discoveries in the Judaean Desert, 1-39

J.H. Charlesworth (ed.), *The Dead Sea Scrolls, Hebrew, Aramaic, and Greek Texts with English Translation*, Tübingen & Louisville

F.G. Martinez & E. J.C. Tigchelaar (eds.) *The Dead Sea Scrolls Study Edition*, Brill: Leiden Boston Köln 1998

D.W. Parry & E. Tov (eds.), *The Dead Sea Scrolls Reader*, Brill: Leiden & Boston
E. Tov et al., *Dead Sea Scrolls* (CD).

אתרי אינטרנט של המגילות:

<http://dss.collections.imj.org.il/he/home>

<http://www.deadseascrolls.org.il/home>

אנציקלופדיה:

Schiffman, Lawrence, H. & Vanderkam James C. *Encyclopedia of the Dead Sea Scrolls*. 2 vols., Oxford 2000

ביבליוגרפיה

ביבליוגרפיה עדכנית:

<http://orion.mscc.huji.ac.il/resources/bib/current.shtml>

קונקורדנציה

המילון ההיסטורי של הלשון העברית

Abegg Martin et al., *The Dead Sea Scrolls Concordance*, vol. 1 parts 1-2, Leiden & Boston 2003

מילונים

David J.A. Clines (ed.), *Dictionary of Classical Hebrew*

ניצן בלהה, תפילת קומראן ושירתה, ירושלים תל-אביב תשנ"ז.

חזון, גליקלר אסתר. תעודה ליטורגית מקומראן והשלכותיה: "דברי המארות". חיבור לשם קבלת

התואר "דוקטור לפילוסופיה", האוניברסיטה העברית תשנ"ב

ליכט, יעקב. מגילת ההודיות. ירושלים תשי"ז

ליכט, יעקב. מגילת הסרכים, ממגילות מדבר יהודה, ירושלים תשכ"ה

Collins, John J. *Beyond the Qumran Community: The Sectarian Movement of the Dead Sea Scrolls* (Grand Rapids: Eerdmans, 2010).

Collins, John J. *Scriptures and Sectarianism: Essays on the Dead Sea Scrolls* (WUNT 332; Tübingen: Mohr Siebeck, 2014).

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 70 %

הרצאה 0 %

השתתפות 10 %

הגשת עבודה 0 %
הגשת תרגילים 20 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: